

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

God is Dead: Secularization in the West

Steve Bruce

Blackwell Publishing, Oxford, 2002. 269 s.

Steve Bruce'un kitabı, günümüz İngilteresi'nin din haritasının verileri üzerinden gerçekleşmekle birlikte, genel olarak modern batı toplumunun Hıristiyanlık ile olan ilişkisini tanımlamaktadır. Bir din sosyoloğu olan Bruce'un çalışmasında ulaştığı sonuçlar sosyolojik verilere dayanmaktadır. Batının sekülerleşmesini ve Hıristiyanlığın modern toplum yaşamından çekilmesi bağlamındaki yargılarını rakamsal değerlerle açıklamaktadır.

Bruce çalışmasına, modern çağ ve din ilişkisi içindeki sekülerleşme paradigmasını üç boyutuyla tanımlayarak başlamaktadır. Bunlar devlet ve ekonomi gibi dinsel olmayan davranış ve kurumların işleyişinde dinin önemindeki düşüş; dinsel davranış ve kurumların sosyal görünümündeki gerileme; toplumun dinsel pratikleri yerine getirme, dinsel inanışlarını sergileme ve yaşamlarının diğer alanlarında inançlarının gerektirdiği tarzda davranma düzeyindeki düşüş olarak sıralanmaktadır (s. 3). Bruce'a göre dinsel inançların saygınlık ve otoritelerini kaybetmeleri, liberal demokrasi bağlamında tanımlanan insanlar arasında bireycilik, farklılaşma ve eşitlik anlayışlarının sonucudur. Din, modernleşme süreciyle birlikte sosyal önemini kaybederek kişiselleşmiş ve bireysel anlamda doğüstü ile ilişki kurmak anlamını yitirmiştir. Yazar bu tezini, bir kiliseye üye olma, Tanrı'ya inanma ve doğüstü varlıkları dikkate al-

ma oranında geçtiğimiz yüzyılın başı ile sonu arasında 1/3 oranında bir azalma olurken, Tanrı inancına sahip olmayanların sayısında aynı oranlarda artışı gösteren anketlerle desteklemektedir (s. 67). Bu anketler doğrultusunda bir tahmin yapılacak olursa, pek çok kilisenin yaklaşık 40 yıl sonra hiçbir üyesi kalmayacaktır.

Yazarın önemli bir vurgusu da sekülerleşmenin Hıristiyan teolojisindeki anlam değişikliklerine neden olduğudur. Buna göre doğüstü tanımlamalar literal karşılıklarının yerine psikolojik ve subjektif yönleriyle dikkate alınmıştır. Örneğin, Tanrı artık gerçek bir kişilik olma yerine insanların bilinçlerinde yer alan, mahiyeti belirsiz bir otoriteye dönüşmüştür; Kitab-ı Mukaddes Tanrı'nın Sözü değil yaşama ilişkin etik ve ahlak kuralları sunan tarihsel bir metin olarak algılanmaktadır; mucizeleri gerçekte olmamış ya da doğal fenomenlerin cahil insanlar tarafından yanlış anlamlandırıldığı dile getirilmektedir; İsa gerçek anlamda Tanrı'nın oğlu olmayıp örnek bir peygamber ve öğreticidir; cennet ve cehennem ise gerçek mekanlar değil psikolojik alanlardır. Bruce bu tanımlamasını liberal Presbiteryen rahibi olan Norman Vincent Peale'in dilinden açıklamaktadır. Buna göre Hıristiyan inancı iyi ile kötü arasında bir savaşa indirgenmiştir; ancak bu savaş artık insanların dışında değildir. Kötülük kendine güvenden yoksunken iyilik pozitif bir düşüncedir. Pozitif düşünen insanlar başarılı olacaktır ve bu başarılilik kurtuluşur. Onlar mutsuz olmayacaklar ve lanetlenmeyeceklerdir (ss. 208-209). Hıristiyan ortodoksisi içinde yer alan bu dinsel değerlerin modern insan psikolojisine uygun olması için uğradığı teolojik değişiklikler, yazara göre artık dinin eski saygınlığını geri almasına imkan vermeyecektir.

Bruce, psikolojik temelli din tanımlamalarını açıklar tarzda ortaçağ döneminde dinin etkinliğinin anlamına da değinmektedir. Ortaçağ dininin etkinliğini "inancın altın çağı" olarak nitelemekle birlikte, bu altın çağı dinin değil insanların dinsel bağlılığın altın çağı olarak değerlendirmesi aslında hep gözardı edilen bir gerçektir (ss. 45-59). Ancak rönesans, reform ve aydınlanma ile ulaşılan yaşamın rasyonelleşmesi, Hıristiyanlığın modern insanın ruhsal ihtiyaçlarını karşılayamaması sonucunu doğurmuştur. Öta yandan yazar, batı

toplumunun Hıristiyanlıktan uzaklaşırken dinsel anlamda manevi bir tatmin arayışında olduğunu ifade etmektedir. Çünkü ona göre Hıristiyan batı toplumu, ekonomik ve politik üstünlüğü kazanmasına karşın din krizini çözememiştir. Hıristiyan değerlerin yıpranmasını içeren bu dinsel kriz, insanları Hinduizm ve Budizm'in daha az dinsel ritüalistik ve felsefi geleneklerine yöneltmektedir. Bu arayışları ise Bruce "batının doğulaşması" olarak tanımlamaktadır (ss. 119-139). Batı toplumunun kişisel bir Tanrı inancından uzaklaşmaları ile doğu din anlayışlarına yönelmeleri, onların belirli bir inanca bağlı olmalarından çok ruhsal bir sağılım arayışında olduklarını göstermektedir. Çünkü doğu geleneğinde yer alan meditasyon ve ruhsal trans halinin pratik etkisinden faydalanma beklentisi, ruhsal tatmin açısından önemli bir unsurdur. Nitekim Bruce, batı toplumu içinde Müslüman nüfusun artmasını Hıristiyanların Müslümanlaşmasından çok Müslüman göçmenlerin artan sayılarına bağlamaktadır (s. 39). Gerçekten de İslam'da belirgin bir Tanrı anlayışı ve dinsel bir hukuk manzumesi bulunmaktadır. İslam gibi doğaüstü ve vahiy içerikli din anlayışının rasyonalizasyonu sınırlı olacağından, modern batı insanına doğunun ruhsal teskin sağlayan öğretileri daha uygun gelmektedir.

Bruce, Hıristiyanlığın batı toplumunun dinsel yaşamından git-tikçe dışlandığı ve insanların daha az teoloji ve normlar içeren inançlara yöneldiği vurgusu, özellikle Hıristiyanların misyonerlik çabalarının yeniden anlamlandırılmasını gerektirmektedir. Hıristiyan dinadamları ve kiliseler batıda kaybettikleri dinsel zemini batı dışında arar gibidirler. Kitabın başlığında olduğu gibi, batı Hıristiyan toplumunun tanrısı ölmüştür. Ancak, modern toplum için "ölü" olan bir din diğer insanlara aşılarmaya çalışılırken Hıristiyan kültürün modern insanı kendine yeni bir Tanrı bulmaktan çok, tanrısız ve psikolojik bir din arayışındadır.

Hakan OLGUN

(Arş. Gör. O.M.Ü., Sos. Bil. Enst.)

